

DEMERSURI METODOLOGICE DE EFICIENTIZARE A DIDACTICII LITERATURII FRANCEZE PRIN PRISMA STRATEGIILOR EURISTICE

Natalia SOFRONIE, dr.

Summary

The researches in the sciences of education have realized the need of exploring the heuristic strategies in teaching. According to the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, the learner must have an heuristic aptitude defined as the ability to accept a new experience, to use the target language to find, understand, convey information and use new technologies for this purpose. The important role of heuristic strategies is justified by the following: the active involvement of students in teaching, learning and assessment; stimulate critical and creative thinking, capacity building and development of various skills. This article treats some aspects of heuristic strategies in studying French literature.

Cercetătorii din domeniul educației au conștientizat necesitatea imperativă a abordării euristice a strategiilor de predare-învățare-evaluare. Conform *Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL)*, cel ce învață trebuie să dispună de o aptitudine euristică, definită drept capacitatea de a accepta o nouă experiență, a utiliza limba-țintă pentru a găsi, a înțelege, a transmite informații și a folosi noile tehnologii în acest scop [1, p. 91]. Numeroasele beneficii ale învățării euristice sunt abordate în lucrarea *Strategii educaționale centrate pe elev* (UNESCO, 2006), unde autorii scot în evidență noua direcție de orientare în învățământ, care se încadrează perfect în preceptele teoretice ale principiului centrării învățământului pe cel ce învață. Abordarea euristică și învățarea prin descoperire îl situează pe educat în ipostaza de subiect al cunoașterii științifice, care își construiește singur cunoașterea și, practic, re-elaborează cunoștințele, însușindu-și metodologia de studiere a științei ca proces și nu ca produs [5, p. 91].

Pornind de la ideea că în politica actuală a educației, termenul *euristică* nu este limitat doar la *metodă* sau *strategie*, ci mult mai larg ca și concepție a educației, ca și direcție prioritară în organizarea procesului de învățământ, numeroase aspecte rămân a fi neelucidate. Explorarea strategiilor euristice produce dificultăți în studierea, mai ales, a limbii și literaturii străine, spre deosebire de disciplinele predate în limba maternă, cum ar fi dezvoltarea competenței lingvistice, competenței sociolingvistice, componente ale competenței de comunicare lingvistică, prezentate în CECRL [1, p. 18]. Ca și repere epistemologice servesc abordările didacticienilor în domeniul limbii și literaturii române ale strategiilor/metodelor euristice. Autorii prezintă situații concrete de utilizare a strategiilor euristice, insuficient valorificate în didactica limbii franceze, unde preocupările majore constau în abordarea textului literar în studierea genurilor literare, studierea unui fragment sau a operei în întregime etc. Promovarea în ultimele decenii a învățării euristice conduce inevitabil la stabilirea limitelor de utilizare a strategiilor euristice în contexte viabile și a posibilelor dificultăți ce pot apărea.

Paradigmele clasice, spre deosebire de cele moderne, cuprind câteva etape distincte: predarea, învățarea și evaluarea. În cazul învățării euristice, acestea se suprapun, procesul de învățare ce se desprinde din acțiunile celui ce învață, din procedeele de căutare, investigare, cercetare. Un așa mod de instruire corespunde în totalitate paradigmei moderne ale educației. La mijlocul secolului XX își fac apariția și se impun mai multe metode cu tentă euristică ce țin de căutare, printre acestea putem menționa:

- brainstorming (A. Osborn);
- sinectica (V. Gordon),
- analiza morfologică (sau analiza Zwichy) (Zwichy) etc.

Numeroase experimente în domeniul predării-învățării-evaluării, pe parcursul deceniilor au influențat modul de predare a limbilor străine și a întregului proces în general. Ultimele decenii aduc cu sine preocupări și studii intense în domeniul pedagogiei, care îl plasează pe student în mijlocul sistemului de predare-învățare-evaluare. Suntem de părerea că perceperea procesului de învățământ a trecut de la „transmiterea cunoștințelor” la un proces complex de formare a personalității. S-a constatat că separarea instrucție-educație este rigidă și

artificială și chiar dăunătoare, procesul de învățământ fiind în același timp instrucție și educație, informare și formare [3, p. 57].

Abordarea strategiilor euristice relevă interesul nostru, în special, în studierea literaturii franceze. Anterior am scos în evidență interesul față de strategiile euristice la nivelul științelor educației, care, din păcate, nu se regăsește în aceeași măsură în didactica literaturii franceze. Suntem de acord cu afirmația lui I. Moraru (1995), care susține că, în pofida multitudinii metodelor euristice, „se constată un decalaj substanțial între cercetare și aplicare” [4, p. 280].

O primă problemă care se impune atunci când punem în discuție acest subiect este: care strategii euristice pot fi utilizate în studierea literaturii franceze și în ce mod? Descoperirile în cadrul disciplinei vizate constituie cu siguranță o dilemă pedagogică. „În artă și literatură, descoperirea vizează mesajul artistic transmis printr-o operă, sursele și mijloacele măiestriei autorului, dar și alte elemente extraestetice, cum ar fi cine e autorul unei scrieri necunoscute, concepția despre lume a acestuia, epoca în care a fost scrisă opera, apartenența la un anumit stil sau școală artistică, curent literar etc.” [2, p. 80]. Din această perspectivă, e semnificativ să evocăm că studiul literaturii presupune explorarea unei opere literare fie ea integrală sau nu, și, pe de altă parte, studiul curentelor literare, a biografiilor etc.

De cele mai multe ori, în metodologia literaturii franceze se regăsesc câteva demersuri euristice, însă fără ca acestea să fie identificate astfel. Suntem de părerea că strategiile euristice nu au fost îndeajuns discutate în studiul literaturii franceze, acestea rămânând a fi un model ce urmează a fi valorificat.

Descoperea în domeniul literar devine uneori dificilă, deoarece se caută o interpretare, o viziune a autorului. Acest lucru este dificil, dar nu și imposibil.

O chestiune pedagogică ce se impune în discuție este dificultatea utilizării strategiilor euristice la orele de literatură franceză, așa cum instruirea nu se efectuează în limba maternă. Considerăm că acest factor nu constituie un impediment, deoarece obiectivul primordial al strategiilor euristice la orele de literatură franceză nu îl constituie vorbirea corectă în exprimare. Scopul instruirii cu ajutorul demersurilor euristice constă în explorarea/asimilarea informației propuse prin intermediul anumitor procedee concrete.

Astfel, strategiile definesc un nou model de orientare a paradigmei educaționale. În ceea ce privește elementele componente ale strategiei, putem menționa următoarele: modelul pedagogic proiectat de cadrul didactic; metodele didactice cu tehnicile și procedeele specifice; resurse educaționale; mijloacele de învățământ; formele de organizare; timpul educațional. Aceste componente formează un sistem complex care intensifică demersurile de implicare a studenților în procesul de instruire. Pentru a vizualiza cele expuse mai sus, propunem în continuare structura strategiilor euristice.

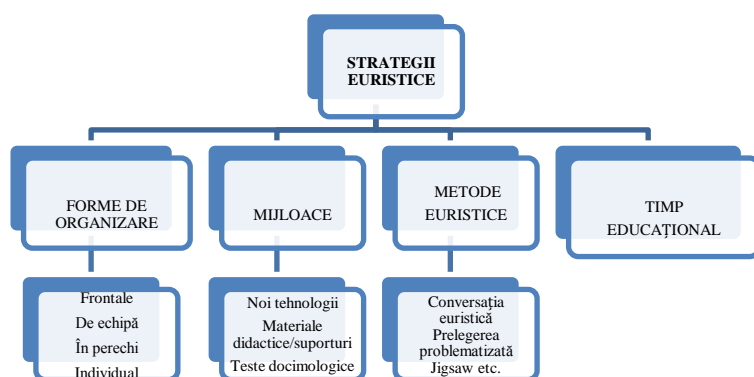

Fig. 1. Structura strategiilor euristice

În cele ce urmează, vom defini noțiunea de strategie euristică, astfel încât aceasta să cuprindă pe cât posibil toate aspectele pe care le conține. Așadar, *strategia euristică de studiere a literaturii franceze* în învățământul superior presupune un model de acțiune psihopedagogică creativă a cadrelor didactice, ce vizează tendința de abordare activă și de adecvare a tehnologiilor didactice universitare, de valorificare a experiențelor de cunoaștere directă pentru integrarea în activitatea didactică universitară a noilor strategii de predare-învățare-evaluare prin descoperire, ce asigură studentului utilizarea adecvată, dezvoltarea și crearea

noilor cunoștințe științifice necesare pentru dinamizarea dezvoltării competenței literar-lectorale de limbă franceză.

Printre metodele euristice se numără și exercițiul euristic. În continuare sunt relevate câteva dimensiuni pragmatice ale abordării euristice ale exercițiului în contextul literaturii franceze. Atunci când cadrul didactic ar dori să aducă la cunoștință anumite opere dintr-o anumită perioadă, în locul unei simple expuneri ar putea servi exercițiul euristic. În acest caz studentului i se propune o listă de opere, ai căror autori sunt indicați și o serie de imagini cu ilustrațiile cărților, argumentarea răspunsului fiind o cerință indispensabilă.

Lista cu exemple de opere (sec. XIX):

Victor Hugo, *Les misérables*;

Gustave Flaubert, *Madame Bovary*;

Guy de Maupassant, *Bel-Ami*;

Emile Zola, *Germinal*;

Honoré de Balzac, *Illusions perdues*;

Stendhal, *Le Rouge et le Noir* etc.

Este de remarcat că această activitate implică mai puțin competența lingvistică, din acest motiv ea poate fi propusă și unor studenți ce au nivelul elementar, iar exercițiul poate fi propus atât în grup, cât și individual.

O altă variantă a acestui exercițiu ar putea fi înlocuirea titlurilor originale cu sinonime. Indicarea autorului ar putea fi o sursă de ajutor pentru student în găsirea răspunsului corect. Iată câteva exemple în acest sens:

Les déplorables (Victor Hugo) – *Les misérables*.

Les trois cavaliers (Alexandre Dumas) – *Les trois mousquetaires*.

L'étang à Satan (George Sand) – *La Mare au diable*.

L'apprentissage amoureux (Gustave Flaubert) – *L'éducation sentimentale*.

Le cuir de la tristesse (Honoré de Balzac) – *La peau de chagrin*.

L'ensommeillé de la vallée (Arthur Rimbaud) – *Le dormeur du val*.

O altă variantă a exercițiului euristic este lucrul cu incipitul, adică, cu primele fraze ale operei. Conform începuturilor propuse, studenții trebuie să indice din variantele propuse genul operei, titlul și autorul. În acest mod, studenții fac cunoștință, spre exemplu, cu proza secolului XVII și anume cu genurile literare caracteristice pentru această perioadă: corespondența, autobiografia, romanul, povestea.

O alternativă a prezentei variante ar fi înlocuirea incipitului cu ultimele fraze ale operei. În multe cazuri acestea sunt reprezentative prin semnificația puternică pe care o poartă.

Exercițiul euristic poate fi aplicat în cazul literaturii franceze sub diferite forme. Alegerea noastră s-a axat pe aspectul asocierii titlurilor operelor cu rezumatul, prin prezentarea unor argumente întemeiate din partea studenților. În cadrul acestei activități ce servește drept exemplu, studenții au posibilitatea să facă cunoștință cu patru capodopere ale secolului XVIII și cu patru scriitori notorii: Voltaire, *Zadig*, Jean-Jacques Rousseau, *Le contrat social*, Montesquieu, *Lettres persanes*, Denis Diderot, *La religieuse*. Rezolvarea acestui exercițiu se bazează pe indiciile din rezumat care se asociază cu titlul operei.

Este de remarcat faptul că evaluarea în cadrul învățării euristice relevă o altă dimensiune, unde elevii/studenții trebuie să argumenteze și nu doar să reproducă materialul studiat. În Tabelul 1 sunt reflectate câteva exemple de întrebări euristice în evaluarea celui ce învață.

Tabelul 1. Exemple de întrebări euristice în cadrul evaluării

<i>Descoperirea deductivă</i>	1. Montrez pourquoi « Tristan et Iseut » fait partie de la littérature courtoise.
<i>Descoperire prin analogie</i>	2. Faites une analyse comparative du « roman » comme genre littéraire au Moyen Âge, Renaissance et Classicisme.
<i>Problematizare</i>	3. Pourquoi affirme-t-on que le XVII ^e siècle représente l'âge d'or du théâtre ?

<i>Studiu de caz</i>	4. Goriot, le personnage du roman « Le Père Goriot » de Balzac, a dépensé toute sa fortune pour faire le bonheur de ses filles. Balzac le nomme « le Christ de la paternité ». Qu'évoque pour vous l'association de ces deux mots ? Qu'en pensez-vous ?
<i>Problematizare</i>	5. Argumentez pourquoi on affirme que « ...parler français est synonyme de parler la langue de Molière ».
<i>Descoperire deductivă</i>	6. Quelles caractéristiques du Naturalisme se reflètent dans l'œuvre de Zola « Au bonheur des dames » ?
<i>Problematizare</i>	7. Retrouvez dans votre culture, des histoires, des fables qui mettent en scène des animaux pour éduquer les hommes. Faites des comparaisons avec les fables de la Fontaine.
<i>Problematizare</i>	8. Quels liens existent entre la littérature et les autres arts ? Donnez des exemples concrets.
<i>Problematizare</i>	9. Justifiez le rôle de l'Humanisme dans le développement de la littérature française.
<i>Descoperire prin analogie</i>	Faites une comparaison entre Le nouveau Roman et le roman traditionnel.
<i>Descoperire deductivă</i>	Identifiez les traits du Romantisme dans l'œuvre de Victor Hugo.
<i>Problematizare</i>	En quoi consiste la Querelle des Anciens et des Modernes ? Quel est l'impact, d'après vous, de celle-ci ?
<i>Studiu de caz</i>	« Tristan et Iseut » est un mythe universel. Nommez d'autres œuvres de la littérature française qui mettent en scène un amour tragique ou impossible.
<i>Problematizare</i>	Comment et dans quelle époque se manifeste le roman épistolaire dans la littérature française ? Donnez des exemples.

Din considerentele menționate aici, concluzionăm că literatura rămâne o componentă a actualului proces educațional, didactica căreia cuprinde modificări esențiale demne de atenția cercetătorilor. Literatura în general, literatura străină în particular, contribuie la formarea personalității studentului, iar cadrul didactic trebuie să dispună de strategiile necesare pentru o practicare armonioasă a lecturii.

Strategiile euristice implică activități didactice ce contribuie la formarea competenței literar-lectorale, competenței de comunicare lingvistică etc. Rolul important al strategiilor euristice este justificat de următoarele aspecte: implicarea activă a studentului în procesul de predare-învățare-evaluare; stimularea gândirii critice și creative, dezvoltarea capacităților și dezvoltarea diferitor competențe. Pe parcursul ultimilor ani se observă tendința de a introduce în predare metodele euristice, astfel cele trei tipuri de descoperire (inductivă, deductivă și analogică) sunt implicate în cadrul predării literaturii franceze. Dificultățile analizate la nivel teoretic, cum ar fi timpul îndelungat de lucru, intuiție bine dezvoltată, etc. au drept scop atenționarea cadrelor didactice asupra anumitor impedimente în parcursul euristic de predare.

Bibliografie

1. Cadrul European de Referință pentru Limbi: Învățare, Predare, Evaluare, Diviziunea Politici Lingvistice, Strasbourg, 2003.
2. Gavenea, A., Cunoașterea prin descoperire în învățământ, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
3. Ionescu, M., Bocoș, M. (coordonatori), Tratat de didactică modernă, Editura Paralela 45, Pitești, 2009.
4. Moraru, I., Știința și filosofia creației. Fundamentele euristice ale activității de inovare, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
5. Șoitu, L., Pedagogia comunicării, Institutul European, Iași, 2001.

